

DOI 10.26886/2414-634X.2(21)2018.6

UDC 378.433

THE INFLUENCE OF GLOBALIZATION PROCESSES ON HIGHER EDUCATION DEVELOPMENT

O. Vorobyova, PhD in Public Administration

Institute of higher education of the National Academy of Educational
Sciences of Ukraine, Ukraine, Kiev

The article examines the impact of globalization on the development of the higher education sector. It is determined that a single educational space has been formed, aimed at increasing the competitiveness of higher education institutions, by ensuring the quality of training and training of specialists in accordance with the demands of the information society and the modern knowledge-based economy. The purpose of this study is to analyze the factors of globalization processes and determine their impact on the higher education sector in the context of the development of quality assurance in higher education. The basis for implementing the research goal is the use of such methods as logical analysis (analysis of the main principles for the development of globalization processes) synthesis (defined aspects of implementation of the process of ensuring the quality of higher education). Ukraine's higher education management system must adapt to the new globalized developmental conditions and use them in favor of their own national interests, which will enable them to develop a new strategy for effective political, economic and social development of the country.

Key words: higher education, higher education sector, globalization, information society, knowledge-based society.

кандидат наук з державного управління, Воробйова О.П. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток галузі вищої освіти / Інститут вищої освіти НАПН України, Україна, Київ

У статті розглянуто вплив глобалізації на розвиток галузі вищої освіти, визначено, що сформовано єдиний освітній простір, направлений на підвищення конкурентоздатності закладів вищої освіти, шляхом забезпечення якості навчання та підготовку спеціалістів відповідно до запитів інформаційного суспільства та сучасної економіки, що базується на знаннях. Метою даного дослідження є аналіз чинників глобалізаційних процесів та визначення їх впливу на галузь вищої освіти у контексті розвитку забезпечення якості вищої освіти. Основою реалізації дослідницької мети є використання таких методів, як логічний, аналіз (проаналізовано основні засади щодо розвитку глобалізаційних процесів) синтез (визначено аспекти реалізації процесу забезпечення якості вищої освіти). Система управління вищою освітою України повинна адаптуватися до нових глобалізаційних умов розвитку та використати їх на користь власних національних інтересів, що дасть змогу виробити нову стратегію для ефективного політичного, економічного та соціального розвитку країни.

Ключові слова: вища освіта, галузь вищої освіти, глобалізація, інформаційне суспільство, суспільство, що засноване на знаннях.

Вступ. Зміна парадигми розвитку суспільства від індустріального до інформаційного, повністю змінив структуру ресурсів. Найбільшої цінністю є не природні ресурси, а знання, інтелектуальні здібності, що здатні продукувати новітні технології. Тому в умовах побудови економіки нового типу, що заснована на знаннях, галузь вищої освіти стає пріоритетною як для держави, так

і для бізнесу. Вагомий внесок до розкриття сутності глобалізації представлені у працях У. Бека [1], Ф. Фукуяма [6], А. Вебера [2], Р. Войтович [3] та ін. Глобалізаційний вплив на галузь вищої освіти представлено у роботах В. Лугового [5], Ж. Таланової [5]. Але слід зазначити, що ступінь розробки даної проблематики недостатній та потребує додаткових досліджень.

Формулювання мети статті та завдань. Метою даного дослідження є аналіз чинників глобалізаційних процесів та визначення їх впливу на галузь вищої освіти у контексті забезпечення якості вищої освіти.

Виклад основного матеріалу статті. Розширення міжнародного ринку праці, швидке зростання інформаційних технологій, розвиток економіки, що базується на знаннях – усі ці глобалізаційні процеси впливають на галузь вищої освіти. Ознакою глобалізації є інтернаціоналізація та збільшення кількості міжнародних обмінів, що спонукає до формування єдиного міжнародного простору з урахуванням економічної, політичної і культурної інтеграції. Як зазначає Р. Войтович, «основною умовою глобалізації є формування єдиного політичного простору, який, у свою чергу, повинен забезпечити вироблення єдиної політичної мови, яка б слугувала основою взаєморозуміння між світовими культурами. Без цього політичний діалог цивілізацій залишається на рівні номінальних конструкцій, і в жодному разі не зможе виступати реальною політичною практикою ефективного розвитку держав у XXI ст.» [3, с.7]. Глобалізація являє собою багатосторонній процес, що має економічні, соціальні, політичні та культурні наслідки для вищої освіти. Вона призводить до нових викликів саме в той час, коли держави-нації перестали бути єдиним провайдером вищої освіти, а академічне співтовариство перестало бути монополістом у прийнятті рішень у сфері освіти. [4].

До основних показників глобалізації вищої освіти відносять:

- розвиток нових міжнародних мереж та асоціацій;
- зростання числа студентів, викладачів і дослідників, що беруть участь у програмах академічної мобільності;
- збільшення кількості курсів, програм і кваліфікацій, які зосереджуються на порівняльних і міжнародних темах;
- розроблення міжнародних / міжкультурних і глобальних компетентностей;
- інтерес до міжнародних тем та спільних досліджень;
- збільшення кількості транскордонного постачання академічних програм;
- збільшення позаурочної діяльності з міжнародними або мультикультурними компонентами у кампусі;
- атимулювання залучення іноземних студентів;
- зростання кількості спільних або подвійних дипломів;
- розширення партнерства, франчайзингу, філій;
- створення нових національних, регіональних і міжнародних організацій;
- впровадження нових регіональної та національної політики та програми підтримки академічної мобільності та інші ініціативи щодо інтернаціоналізації. [9, с.3]

Основні аспекти глобалізації, що впливають на галузь вищої освіти, установчим документом UNESCO «Вища освіта у глобалізованому суспільстві» визначено такі: зростаюче значення суспільства знань та економіки; розроблення нових торговельних угод, які охоплюють торгівлю освітніми послугами; нововведення в галузі інформаційно-комунікаційних технологій; зростаюча роль ринку і ринкової економіки [4].

Каталізаторами змін у галузі вищої освіти визначено:

- поява нових провайдерів освіти (мультинаціональні компанії, корпоративні університети та медіа - корпорації);
- нові форми отримання освіти (дистанційну, віртуальну);
- диверсифікація кваліфікацій та свідоцтв про освіту;
- збільшення мобільності студентів, програм, провайдерів та проектів, які виходять за межі національних кордонів;
- акцент на навчання протягом усього життя, що призводить до збільшення попиту на подальшу освіту;
- збільшення обсягу приватних інвестицій в освітні послуги [4].

Глобалізаційні процеси призвели до створення Європейського освітнього простору, і Болонський процес це закономірне явище у науково-освітній сфері, адже надає можливість здійснювати ефективну освітню політику розвитку. Тому використання переваг глобалізаційних процесів та адаптація потенціалу країни у галузі вищої освіти є важливим для розвитку країни та суспільства. Метою Болонського процесу є створення єдиної загальноєвропейської системи та формування єдиної системи освіти в країнах європейського співтовариства.

Формування Європейського освітнього простору потребує єдиних стандартів забезпечення якості освіти запровадження системи управління якістю, тому Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти (European Association for Quality Assurance in Higher Education, ENQA) розробила галузеві Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості вищої освіти в Європейському просторі (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area) задля забезпечення «соціального згуртування, економічного зростання та глобальної конкурентоспроможності» [10]. Слід зазначити, що ESG – це «набір стандартів і рекомендацій для

внутрішніх і зовнішніх систем забезпечення якості у вищій освіті» [10]. Для ESG визначено такі цілі:

- встановлюють спільні рамки щодо систем забезпечення якості для навчання і викладання на європейському, національному та інституційному рівні;
- забезпечення та вдосконалення якості вищої освіти у Європейському просторі вищої освіти;
- підтримка взаємної довіри, таким чином сприяючи визнанню та мобільності у межах та поза національних кордонів;
- надання інформації щодо забезпечення якості у ЕНЕА [10].

Зазначено також, що «ці цілі створюють каркас, всередині якого різні заклади, агентства і країни можуть різними шляхами ESG забезпечують критерії на європейському рівні, за якими оцінюються агентства забезпечення якості та їх діяльність. Завдяки цьому агентства забезпечення якості у ЕНЕА дотримуються того самого набору принципів, а процеси і процедури моделюються таким чином, щоб відповідати цілям і вимогам умов, в яких ці агентства знаходяться [10].

Дотримання цих стандартів є однією з умов покращення діяльності закладів вищої освіти, підвищення конкурентоздатності, міжнародні інтеграційні процеси гармонізації освітнього простору та соціально-економічний розвиток країни. Також збільшується роль громадських та професійних організацій, які задіяні у процесі оцінювання закладів вищої освіти, розвиваються системи акредитації освітніх програм, що здійснюються незалежними агенціями. Також підвищується відповідальність закладів вищої освіти через удосконалення процесів проведення самооцінювання.

Принципи забезпечення якості у ЕНЕА визначено так: заклади вищої освіти несуть первинну відповідальність за якість вищої освіти,

що надається; забезпечення якості відповідає різноманітності систем вищої освіти, закладів вищої освіти, програм і студентів; забезпечення якості сприяє розвитку культури якості; забезпечення якості враховує потреби та очікування студентів, усіх інших стейкхолдерів та суспільства [10].

Стандарти щодо забезпечення якості складаються з внутрішнього забезпечення якості, зовнішнього забезпечення якості та діяльності агенцій із забезпечення якості. Усі рівні системи забезпечення якості мають на меті «комплексне забезпечення інтересів усіх зацікавлених сторін: суспільство, заклад вищої освіти, викладачі, студенти, роботодавці»[10].

Стандарти та рекомендації щодо внутрішнього забезпечення якості включають в себе: розробку політики щодо забезпечення якості; реалізацію процесу розроблення і затвердження своїх програм; забезпечення реалізації програм; послідовне застосування визначених інструкцій; впевненість щодо у компетентності викладачів; відповідне фінансування для забезпечення діяльності; забезпечення збору, аналізу і використання інформації; публікацію інформації про діяльність; проведення моніторингу і періодичний перегляд програм; проходження зовнішнього забезпечення якості [10].

Стандарти та рекомендації щодо зовнішнього забезпечення якості включають в себе: зовнішнє забезпечення якості повинно стосуватись ефективності процесів внутрішнього забезпечення якості; забезпечення відповідності досягненню цілей і завдань; процеси зовнішнього забезпечення якості повинні бути надійними, корисними; оцінювання повинно виконуватися групою незалежних (зовнішніх) експертів, яка включає представника (представників) від студентів; експертні звіти мають бути опубліковані, бути зрозумілими і доступними для академічної спільноти, зовнішніх партнерів та інших

зацікавлених осіб; процеси розгляду скарг та апеляцій слід чітко визначити [10].

Стандарти і рекомендації щодо агентств забезпечення якості: проводити діяльність на регулярній основі; залучення стейкхолдерів до свого управління і діяльності; офіційний юридичний статус; незалежними та діяти автономно ; регулярно публікувати звіти; належні ресурси (кадрові, фінансові); запровадити процеси для внутрішнього забезпечення якості; проходити зовнішню перевірку для підтвердження відповідності до ESG [10].

Особливої уваги заслуговує діяльність агенцій, що створені за галузевим принципом. Адже вони представляють спільноту професіоналів, що знають тенденції розвитку певної галузі та мають досвід практичної роботи. Такі агенції є на національному та міжнародному рівні, серед основних, потрібно відмітити:

- Міжнародна мережа агенцій із забезпечення якості у вищій освіті (The International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education, INQAAHE), до її складу входять 166 організацій з 69 країн світу. Місією організації є збір і поширення інформації про поточний стан та новітні практичні надбання щодо оцінювання, поліпшення і підтримки якості в системі вищої освіти [11];

- Європейською асоціацією забезпечення якості вищої освіти ENQA (The European Association for Quality Assurance in Higher Education, ENQA), створена для сприяння європейського співробітництва щодо забезпечення якості вищої освіти для всіх зацікавлених осіб, що залучені до процесу забезпечення якості. Важливим є обмін інформацією про діяльність акредитаційних агентств-членів Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти (ENQA) [8];

- Азіатсько-Тихоокеанська мережа забезпечення якості (The Asia-Pacific Quality Network, APQN), створена за сприяння INQAAHE та за фінансової підтримки Світового банку. Місія – підвищення якості вищої освіти в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні за допомогою розвитку діяльності агенцій із зовнішнього забезпечення якості та розширення співробітництва між ними. До складу APQN входить 21 організація з Азіатсько-Тихоокеанського регіону [7].

Процеси глобалізації спонукають до відповідності рівня розвитку галузі вищої освіти світовим вимогам, підвищення результативності та якості навчання, підготовки конкурентоздатних спеціалістів з розвиненими навиками полікультурності, тому впровадження світових стандартів щодо функціонування сфери вищої освіти є однією з основних тенденцій трансформації.

Висновки. Глобалізація у галузі вищої освіти за рахунок інтернаціоналізації, інформатизації та розвитком Болонського процесу, формує єдиний освітній простір, що направлений на підвищення конкурентоздатності закладів вищої освіти, шляхом забезпечення якості навчання та підготовку спеціалістів відповідно до запитів інформаційного суспільства та сучасної економіки, що базується на знаннях. Тому система управління вищою освітою України повинна адаптуватися до нових глобалізаційних умов розвитку та використати на користь власних національних інтересів, що дасть змогу виробити нову стратегію для ефективного політичного, економічного та соціального розвитку країни. У складному процесі впливу глобалізації на галузь вищої освіти проведене дослідження не вичерпує зазначену проблему. Перспективним може бути дослідження діяльності міжнародних акредитаційних агенцій.

Література:

1. Бек У. *Что такое глобализация? Ошибки глобализма - ответы на глобализацию* / У. Бек // – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
2. Вебер А. *Кризис глобализма* / А. Вебер // *Синтез цивилизации и культуры: Междунар. альманах.* – М., 2003. – С. 38-54.
3. *Воїтович Р. В. Глобалізаційні процеси у сучасному світі: навч.-метод. матеріали* / Р. В. Воїтович, М. Т. Солоха // – К.: НАДУ, 2013. – 52 с., 7)
4. *Высшее образование в глобализованном обществе. Установочный документ UNESCO по образованию* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001362/136247r.pdf>.
5. *Луговий В. І. Об'єктивне і суб'єктивне оцінювання якості освіти: світовий досвід для України* / В. І. Луговий, Ж. В. Таланова // *Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України.* – 2016. – No 4. – С. 32–40.
6. Фукуяма Ф. *Великий разрыв* / Ф. Фукуяма // – М.: АСТ, 2004. – 370 с.
7. *Asia Pacific Quality Network* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.apqn.org>
8. *European Association for Quality Assurance in Higher Education* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.enqa.eu>
9. *Knight J. Higher Education in Turmoil: The changing world of internationalization* / J. Knight. – Rotterdam, the NZ: Sense Publishers, 2008. – P. 30.
10. *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area.* – [[Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20\(2\).pdf](http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20(2).pdf).]
11. *The International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.inqaahe.org>

References:

1. Bek U. *Chto takoe hlobalyzatsyia? Oshybky hlobalyzma - otvety na hlobalyzatsyiu* /U. Bek // – M.: Prohress-Tradytsyia, 2001. – 304 s.
2. Veber A. *Kryzys hlobalyzma* / A. Veber //Syntez tsyvylyzatsyy y kultury: Mezhdunar. almanakh.– M., 2003. – S. 38-54.
3. Voyťovych R. V. *Hlobalizatsiini protsesy u suchasnomu sviti: navch.-metod. materialy*/ R. V. Voyťovych, M.T.Solokha// – K.: NADU, 2013. – 52 s., 7)
4. *Vysshee obrazovanye v hlobalyzovannom obshchestve. Ustanovochnyy dokumet UNESCO po obrazovanyiu [Elektronnyy resurs].*
– Rezhym dostupu:
<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001362/136247r.pdf>.
5. *Luhovyy V. I. Obiektyvne i subiektyvne otsiniuvannia yakosti osvity: svitovyy dosvid dlia Ukraïny* / V. I. Luhovyy, Zh. V. Talanova // *Pedahohika i psykholohiia. Visn. NAPN Ukraïny.* – 2016. – No 4. – S. 32–40.
6. *Fukuiama F. Velykyy razryv* / F. Fukuiama // – M.: AST, 2004.– 370 c.
7. *Asia Pacific Quality Network [Elektronnyy resurs].* – Rezhym dostupu:
<https://www.apqn.org>
8. *European Association for Quality Assurance in Higher Education [Elektronnyy resurs].* – Rezhym dostupu: <http://www.enqa.eu>
9. *Knight J. Higher Education in Turmoil: The changing world of internationalization* / J. Knight. – Rotterdam, the NZ: Sense Publishers, 2008. – P. 30.
10. *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area.* – [[Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu:
[http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20\(2\).pdf.](http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20(2).pdf.)
11. *The International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education [Elektronnyy resurs].* – Rezhym dostupu:
<http://www.inqaahe.org>